

Kjak

Virgar Dalsgaard

Teir studentikosu reyðlingarnir (framhald)

Fyrrverandi framamenn hava vent sær til mín í sambandi við fyrri part av ummælinum, og eg skal fegin um 60´ini leggja afturat, at tað er púra rætt, at tað var *stórir munur á fanatismuni* hjá teim ymsu reyðlingunum, og øll kunnu tí ikki koyrast í tann sama rabiata leypin. Nøkur trúðu fult og fast uppá tað kommunistiska betongríkið, onnur vóru naivir idealistar, meðan nøkur fá bara vóru skeptiskar elti-bløðrur. Spektrið frá teimum mest trúgvandi til teir meira prag-matisku limirnar var øgiliga breitt. Summi *søgdu* seg jú, sum fyrr nevnt, líkafram, vera eitt slag av »javnaðarfólki“. Men tað slepst ikki undan, at tað funnst ekstremt fanatisk framfólk, til dømis Hoydals-hjúnini, sum vóru so »frelstir og ókritiskir betong-kommunistar«, at tey fleiri ferðir fóru »andiligar« pilagrímsferðir til DDR, har tey í ramasta álvara lótu seg vælsigna og heilavaska av *Stasimonnum*. Slíkt kann ikki umskyldast ella eftirrationaliserast bara sløk hálvtrýss ár seinni. Eftirsum júst hesi hjún vóru allan juni mánaða 1965 á kommunistiskari summarlegu í DDR, kunnu vit sum eitt *søguligt og tankavekjandi kuriosum* eisini sláa fast, at elsti sonur teirra Høgni (f. mars 1966) er eitt reint eysturtýskt produkt!

Annar partur: Sundurlyndi og spenningar í reyðlingaliðinum

Tey antiautoriteru óløgini frá ungdomsuppreistrinum dæmdu avgjørt ikki teimum »klassisku« framamonnum, og teir fingi eina stóra ideologiska avbjóðing, tá ið teir yngri anarkistararnir skolaðu inn í útisetaliðinum fyrst í 70´unum. Eldri reyðlingar høvdu verið rættiliga disciplineraðir og hildu seg til reglur og fundarkultur, men fleiri av teimum ungu anarkistisku reyðlingunum saboteraðu bæði felagslógir

og fundarsíð; teir leikaðu øgiligt í, fíltust nógv á ta sovjetkommunistiskuleiðina og vildu heldur fríggja við maoismu og øðrum ekstremumideologium. Hetta var eitt undarligt paradoks, tí samstundis søgdu hesir rebelsku unglingarnir seg hata *allar* autoritetir, og tað bleiv beinleiðis móti hjá teimum *at vera ímóti*. Teir gloymdu bara, at maoisman var nógv meira stalinistisk og autoriter, enn tann sovjetrussiska sameksistenslinjan. Ungir reyðlingar høvdu nógv »hati-objekt«, líka frá Nixon til Breznev: Nógvir vóru móti NATO, teir somu vóru oftast móti EEC (nú EU), og uppaftur aðrir kastaðu, Guði náði okkum, sítt hat-ur á Studentafelagið, sum teir lögdu undir at vera reaktionert, elitert og avoldað. Framafundir líktust meira og meira vekilsis-møtum. Mitt í tí ideologiska rokinum rýmdi Kjartan Hoydal til Føroya, og um nakað somu tíð gjørdist hansara politiski mót-pólar, Atli Dam løgmaður.

Undarligir og eks-plosivir subkulturar

Tað er ikki lætt hjá Páll Johanesen og hansara javnaldrum at fata, hvussu ógvísligt og anar-kistiskt tað politiska og sociala útisetaliðið bleiv fyrst í 70´unum. Tey, sum ikki upplivdu tær undirhaldandi excessirnar í Kjøpinhavn, kunnu aldrin heilt forstanda ella erkenna tær. Alt tað sprikjandi turbulenta og tølendi kjøpinhavnska studentumhvørvið modelleraði hesar menninar. Tá var Kjøpinhavn ein ógvísligt kókandi pottur av politiskum og socialum eksperimentum, sum vóru merkt av antiautoriterum ráki og sterkari trongd til ødipala uppgerð við borgarligar normar og etikettu. Føroyskir rebellir vóru avgjørt ikki serliga originalir, men lótu seg duperað og inspirerað av vulgerum donskum fyrirmyndum. Atburðurin hjá

flestøllum lesandi føroyingum kann tí bara *analyserast* í einum slíkum donskum konteksti. Tað er heldur eingin ivi um, at nógvar »føroyskar« rørslur, fylkingar, klikur, klubbar og basisbólkar aldrin høvdu sæð dagsins ljós, um ikki meginparturin av studentafjöldini rann aftaná og hermdi eftir excentriskum idolum í teimum subkul-turum, sum tá stórttrivust í donskum ungdoms- og útbúgvingar-umhvørvi. Tað mesta av hesum eksistentiella og psykoeliska meldri rein slett ikki ordiliga við heima í Føroyum, fyrr enn fleiri ár seinni sum komisk anakronistisk herðindi, m.a. við onkrum littererum ekshibitionisti og fjákafrelli, sum gjørdi mislukkaðar royndir við at seta seg sjálvan í scenu sum Messias-figur.

Ideologisku præmissurnar

Men flestøll vita kortini, at tann ekstremt løgni skúlin TVIND við heilavaskandi pedagogikki og eksamiuhati kemur í 1970; og sama árið er tað, at Rifbjerg og Reich spæla raskir á trappuni hjá kulturministaratum við at roykja hash! Húsahersetingin av Christiani verður gjørd av militantum anarkistum í 1971, tað normleysa universitetið RUC verður sett á stovn av eksamiuhatarum í 1972, og endiliga fáa vit lógina um frían abort í 1973 afturvið oljukreppu og massa-arbeidsloysi. Øll *hesisøguliga donsku ýti* seta markant spor hjá tí feska antiautoritera føroyska ættarliðinum. Hvat og hví peilaðu menn eftir hesum politisku ýtum? Jú, á TVIND skipaði man fyrri sonevndari socialistiskari uppaling við diktatoriskum konsensusfundum, og man vrakaði vanligan fundarstruktur. Í Christiania búleikaðust fólk kollektivt, rindaðu næstan ikki rokningar og meldaðu seg annars út úr tí stóra samfelagnum. Á universitetinum RUC vóru fólk so

alternativ, at tann social-demokratiski skilamaðurin, Erling Olsen mátti rýma úr rektorstarvinum longu eftir einum ári. Hann segði, at hann tímdi ikki at spilla sína tíð við at stýra einum »barnahava«. Tey søguleysu og illa skúlaði ungu vistu ikki, at næstan analog pedagogikk miseyðnaðist hjá Rousseau bara tvær øldir frammanundan. Hetta er tað absurda og destruktiva samfelags-klimaið, sum útisetangdómurin skal royna seg í, tá ið *Tað føroyska Kvinnufelagið* í 1971 noyðist at sleppa teimum inn at beistast í St. Kongensgade í teimum nýkeyptu húsunum, sum vóru ætlaði at hýsa øllum teimum føroysku feløgnum, umfram einum neutraliserandi føroyskum presti. Presturin, Petur Andrew Petersen helt bara út í eitt ár, so fingi tey ungu við reyðlingunum á odda kroyst hann á dyr. Men gerandisdagurin krevur onkra rammu og eitt sindur av strukturi, og anarkistarnir høvdu longu skipað seg við einum óortodoksum *Húsafelag* í tí sonevndu Pæstovu í Skt. Pederstræde og hetta »felagið« hevði kollektiva leiðslu, sum teir dragsaðu við sær oman í St. Kongensgade. Eingin formaður mátti vera, men tann mest sjónski figururin var Hans P. Strøm. Orðstýrara dæmdu teimum slett ikki, so fundirnir vóru ofta merktir av kaotiskum málageipi, men bara fólk hildu nóg leingi á, fekst ofta eitt slag av konsensus, tí tey flestu, sum andøvdur, vóru antin avdottin, hoknaði ella rýmd. Kommunisma smakkaði enn av protest, so nógvar Húsafólk lótu seg umvenda til frelstar reyðlingar, og tað var ikki óstuttligt at síggja skikkiligar studentar úr føroyskum borgarligum-ella religiøsum umhvørvi harðmæltar skifta Várharra út við Marx og Mao. Fyri Atla Dam var tað ein ideologiskur sorgarleikur, at beiggi hansara, Bergur gjørdist ein av teimum

frelstu í umhvørvinum, og Atli helt, at ein stórir partur av tí unga útisetaliðinum vóru forførd, vilst ella beinleiðis heilavaskaði. Hesi fólk komu skjótt í hvassa andstøðu bæði til eldri framamenn, men serliga Studentafelagið, sum tey hildu vera eitt rivaliserandi *fínkulturelt* forum, so í 1973 herjaðu ungir fudentastar við Klæmint Olsen á odda á Studentafelagið á einum rokmiklum aðalfundi og fingi Klæmint valdan til formans. Men hann fall longu árið eftir, tá ið sjálv klassiskir framamenn gjørdur av at stuðla Studentafelagnum móti tí radikala kollveltingarliðinum. Men hetta førði til slíka ósemju, at man á sumri ikki kundi semjast um eina studentakabarett, men fekk heilar tvær, eina sonevnda *húsakabarett* og eina klassiska *studentakabarett*. Húsafelagið hevði annars nógvar studentalimir, so hurlivasin var fullkomin! Árið eftir kundu menn tó aftur semjast um eina kabarett. Talentmassin rakk heldur ikki til meira enn ta einu.

”De sidste dages hellige”

Teir húsamenn, sum leitaðu inni Óyggjafraðablivus skjótt so troyttandi, at felagið reelt fekk minst tvær diametraral fraktiónir, har onnur stórt sæð elskaði *Berlinmúrin* og hin meira og meira forel-skaði seg í *Mao, Ho Chi Minh* og seinni í despotinum *Pol Pot*, sum syrgdi fyrri sjáldsamari *bygdar-menning* í *Cambodia* við snøgt sagt at beina fyrri øllum stórbýarfólki. Óyggjafraði, sum eisini hevði eina relativt neutrala miðju skifti navn og kallaði seg nú *Føroyskir socialistar* ella **FS**. Tann politiska gjógvin millum FS-veingirnar øktist so hvassliga gjøgnum 70´ini, at meginparturin av Pol Pot-liðinum við Klæmint Olsen og Jógvani Mørkøre á odda meldaði seg út í 1977, og tey kallaðu seg so fyrri **Komm. Út**.

altso *kommunistiskir útisetar*. Líka inn til tá høvdu menn kunnað barst innanhýsis um marxistiak skrivtstøð á egnum fundum og í *Framablaðnum*, men nú manglaðu útbrótararnir sítt málagn, so teir fingi sær innivist í Óyggjaskeggja í staðin fyrri. Skeggin hevði áður verið eitt skikkiligt blað fyrri vanligar ófrelstar útisetar, men nú kom heilt annað lag á. Síða fyrri og síða eftir bleiv fylt við kommunistiskum citatum, sekteriskum álopum á FS´arar og innantómum mósni um hvørjar parolur, teir kundu góðtaka á *Fyrsta mei-haldi* í *Fælledparkini*. Teir debatteraðu pannurukkandi, um tað bar til at kravspáka undir liðini á teimum »reaktioneru« eftirverandi FS-monnum. Hvat rakti tað okkum útisetar? Hvi skuldu vit blandast uppí teirra sekteriska klandur? Hetta var ein herskin og strævin biti at svølgja hjá sakleysum Kjøpinhavnar-føroyingum, sum hvørki tímdi ella orkaðu at lesa teir frelstu Mao-lestrarar hjá Klæminti & fylgisneytum Nógvar fólk søgdu tí Óyggjaskeggja frá sær í andstygd. Síðst í 70´unum, tá ið Pol Pot var fallin, fingi K.Ú.-menn saman við sympatisørum heima í Føroyum ta apokalyptisku sannføring, at tað politiska *nirvana* nú var at finna í Albanien, og fleiri bólkar av villum dagdroymarum fóru pílagrímsferðir til Tirana, og hóast tað tá vóru færri bilar í øllum Tirana enn í einari millionérgarasju í Norð-sjælland, so komu teir aftur og trúttu, at Albanien var fram-tíðarvisiónin og idealið hjá arbeidarafjöldini. Páll citerar teir fyrri at hava verið vónsviknar av albanska gerandislívinum. Hetta er grov eftirrationalisering, tí tað viðgingu teir avgjørt ikki! Tvørturímóti; teir skammróstu samfelags-fongslinum hjá Enver Hoxha langt aftaná, at teir vóru heimafturkomnir. Páll skri-var eisini, at K.Ú. var eitt